

Het droommuseum van...

Amsterdam spreekt tot haar Muzen

Amsterdam: 'Ik en mijn lichaam, wij hadden altijd een goede relatie. Stevige handelsbetrekkingen, tolerant gedrag, ja zelfs grote geleerdheid konden mij desondanks niet behoeden voor oorlogen, rampen, ongedierte en epidemieën. Littekens, vergroeiingen en kleine amputaties geven mij een doorleefd uiterlijk. Ik ben gepokt en gemazeld, zal ik maar zeggen. Na een trage start met veel opvoedkundige missers en een op latere leeftijd aangevangen universitaire studie, raakte ik – met medewerking van een niet-aflattende stroom buitenlanders – tot grote bloei. In mijn schoot koesterde ik kunstenaars, schrijvers, ambachtslieden en wetenschappers, maar ik kon niet verhinderen dat velen, aangelokt door het grote geld, uitvlogen naar verre oorden. Na bloei komt logischerwijs een fikse nabloei en, eerlijk is eerlijk, daar heb ik behoorlijk van genoten. Maar toen ik, na opeenvolgende perioden van lachen en huilen, behoefte aan rust had, stond bezinning voor de poort te trappelen. Enkelen van mijn geliefden konden mijn ernstige verstoppingen niet meer aanzien. Daarom lijd ik nu al jaren onder de aanleg van bypasses, het aanstellen van bloedzuigers, het te woord staan van wonderdokters, zielenknijpers, ontstoppers, **new age**-adepten, gladstrijkers, nieuwlichters en helderzienden. Eeltige onderdanen droegen mijn verstopte aderen en verzwakte organen met moeite de eenentwintigste eeuw in. En juist nu vraagt u mij of ik een prikkelend woordje wil schrijven over het museum van de toekomst.

Ik heb al vele musea, de een nog mooier dan de ander. Of tenminste, die had ik: ergens in het centrum van mijn hart stonden drie indrukwekkende exemplaren. Twee daarvan hebben te kennen gegeven tegelijkertijd met mijn

plastisch-chirurgische metamorfose eenzelfde behandeling te willen ondergaan. Dat is niet eerlijk, want dat komt de ouderwetse gezelligheid in mijn binnenste niet ten goede. Als ik op mijzelf neerkijk, dan zie ik behalve mijn onderdanen, duizenden gasten uit Azië, Afrika en Amerika wanhopig een weg zoeken in mijn gehavende oppervlak. Hier staat een bord "Verboden in te rijden", daar een bord "Wegomlegging", en verderop "Gesloten wegens verbouwing". Ik kan slechts hopen dat ik spoedig weer uit dit economisch-culturele dal kan klimmen. Het zal, vrees ik, nog ettelijke jaren duren eer mijn buitenlandse vrienden mijn gekroonde hoofd weer als het middelpunt van Europa zullen beschouwen. Nu zie ik, op mijn rug liggend, lijdzaam toe hoe de vliegen koers zetten naar de maagden van Parijs, Londen en Wenen. Alsof ik niet meer te bieden heb dan musea. Antiquariaten bijvoorbeeld, of lieflijke binnentuinen. Mijn dierentuin en hortus mogen er toch ook zijn?

Maar u heeft recht op een antwoord. Daarom zal ik mijn negen dochters vragen de schuifladen van mijn geheugen te openen.'

Clio rukt aan het laatste van de geschiedenis: 'Is de kunst in crisis? Artikelen in tijdschriften, op internet en studies over het wel en wee van musea beweren van wel. De discussie meandert rond onduidelijk gedefinieerde begrippen als cultuur, hoge en lage kunst en kunststijlen. Bij kunstenaars viert extreem individualisme hoogtij. Iedereen doet wat ie wil, sluit zich nergens bij aan. Alles is al gedaan, denkt men, en in plaats van te spreken over het ambacht beperkt men zich tot de act van het schilderen. De tegenstelling tussen kunstenaars en kunst-

historici (vaak ook kunstcritici) blijkt groot. Schilderkunst heeft afgedaan, zeggen critici, maar elke keer wordt diezelfde schilderkunst opnieuw gewaardeerd. Zo houden critici hun eigen werk in stand. Kunstenaars en critici werken dus langs elkaar heen, maar ze hebben elkaar wel nodig. Vaak hoor je zeggen dat critici gemankeerde kunstenaars zijn, omdat ze zich voornamelijk richten op jong en nieuw, terwijl uiteindelijk oudere kunstenaars pas echt interessant worden gevonden. En kunstenaars gedragen zich als critici, maar leven te geïsoleerd van context en traditie. Maar dat is niet altijd zo geweest. Vincent van Gogh bewonderde schilders waar je nu niets meer van hoort – want de tijden veranderen. Zou het anders gaan met de opinies van Frans de Ruyter, Cornel Bierens, Sjarel Ex, Ronald de Leeuw, Pam Emmerik, Anna Tilroe, Rudi Fuchs en al die anderen? Is het cultureel gedachtegoed nog echt wel in tel? Zo niet, zijn musea dan niet overbodig? Maar geldt dit ook voor het buitenland? Kijk naar het Tate Modern in Londen en het Museum Quartier in Wenen of het Kunstmuseum Wolfsburg. Dat zijn toch bloeiende centra?'

Melpomene opent de lade met tragedies: 'Mensen houden niet van tragedies. Na te veel theatraal gezwaai van knots en zwaard zoekt men het glas, en dan het bed, met een krans van druivenbladeren om het hoofd. Ook ik heb mijn nachtmerries. Tijdens een daarvan spraken de directeurs van meer dan vierhonderd musea mij toe, waaronder die van het Leids Oudheidkundig Museum en het Lochemse Bordenmuseum. Er viel geen touw aan vast te knopen. Een museum is en blijft nu eenmaal een organisch verschijnsel. Je hebt, net als bij mensen, extroverte en introverte exemplaren. En dan is er ook nog verschillend publiek, zoals je liefhebbers hebt van harde porno, maar ook van vanilleseks. Op welk publiek moet subsidie zich

richten? Het lijkt erop dat musea in de rest van Europa meer ondersteuning krijgen dan in Nederland, terwijl er hier verhoudingsgewijs meer geld in de zakken van individuele kunstenaars belandt.'

Terpsichore sluit beide voorgaande lades: 'Bij zoveel ellende wordt het tijd voor optimisme, dus een lieflijk dansje kan geen kwaad. De wens is immers dat iedere stad zijn eigen spraakmakende museum krijgt. Ter stimulering subsidieer ik, als men mij toestaat, elke taxichauffeur die op zijn auto reclame maakt voor een museum. Dat vereist wel wat investering – niet alleen van musea, maar ook van de stad. Maar ja: zijn musea wel op zoek naar het grote publiek en het grote applaus?'

Polyhymnia trekt aan het rechtzinnige schuifje: 'Het wordt tijd voor wat ernstige hymnen. Die vragen om een outfit van strakke, donkere gewaden met daarboven een serieus gezicht. Dat vergt sponsorgeld. Maar wat is het verschil tussen vrijgevigheid en bevoogding? Leidt jarenlange invloed van een sponsor niet makkelijk tot sektarisch gedrag? Gaan bedrijven in de toekomst uitmaken wat het publiek te zien krijgt? Hoe onafhankelijk blijven dan de conservatoren?'

Thalia haalt lachend de lade met komedies open: 'Zet de museumdirecteur een klimopkrans op het hoofd, en de museumnacht is een daverend succes. Maar gaat het dan niet meer om het evenement dan om de kunst? Komen de bezoekers om naar kunst te kijken, of willen ze zelf gezien worden? Is de hang naar het figurantendom niet sterker dan de belangstelling voor de kunst?'

Urania staart naar boven en trekt op goed gevoel een lade open: 'In hemelse sferen

worden de grote daden der goden bezongen. De astronomie viert hoogtij, omdat fanatiek naar de hemelbol wordt verwezen. In de toekomst zal alles anders worden. Hoeveel invloed mogen curatoren dan nog hebben? Moet hun mening de kunststopvattingen van kunstenaars, galeriehouders en veilingmeesters gaan bepalen? Het zou toch andersom moeten zijn?’

Euterpe opent snel twee laden tegelijk: ‘Zonder dubbele fluit is er geen lyriek. Laten wij het eens hebben over de samen-op-weg-variant. Hoe bereiken de musea zowel autochtonen als allochtonen, zowel jongeren als ouderen? Moet een museum wel ieder publiek willen bereiken? Of hinkt het dan op twee gedachten?’

Erato streelt een lade zodat deze zich vanzelf opent: ‘In minnedichten wordt het zoet verlangen naar nieuwe impulsen met snaarinstrumenten bezongen. De maat bepaalt het doel. Zo bepalen bezoekersaantallen het museumbeleid. Maar hoe verleid je mensen om naar kunst te komen kijken? Niet iedereen is gevoelig voor aanspraken op zijn onderbuik. Sommigen willen esthetisch genieten, anderen willen alleen sensatie of houden ervan op het verkeerde been te worden gezet. De Chapman Brothers hebben dat goed begrepen: zij maken lieflijke etsen, maar als je dichterbij komt, zie je dat het oorlogsgruwelen zijn die zij afbeelden. Zei Aristoteles al niet dat je heftige beelden moet bedenken, omdat die beter in het geheugen blijven hangen?’

Calliope zingt een lieflijk deuntje terwijl ze een lade ontdoet van de inhoud: ‘Verhalenvertellers, kunstenaars, wetenschappers en curatoren kunnen niet meer zonder laptop. Dat belooft wat voor de toekomst. Websites van musea bieden, als de techniek meewerkt, een keur aan e-musea. Ze

tonen een elektronisch visitekaartje: het bezit van het museum zoals het museum dat zelf niet kan tonen. Daarbij komt dat elke bezoeker van een virtuele tentoonstelling zich conservator kan wanen. Maar geeft het lijfelijk aanschouwen van kunst niet veel meer esthetische bevrediging?’

Amsterdam: ‘Dames, dames... Ik geloof dat ik me er even mee moet bemoeien: dit is een ratjetoe aan denkbeelden – maar ik begrijp het probleem. Als wij over de toekomst van het museum spreken, hebben wij het dan over 2010, 2030 of 2050? Denken wij dan driedimensionaal of virtueel? Praten wij over staats- of rijksmusea of over door het bedrijfsleven gesponsorde particuliere instellingen?’

Ach, kinderen, het is mij nooit gelukt om in de toekomst te kijken, ook al zijn er door mijn onderdanen talloze prognosticaties gedrukt. Laat me niettemin nu maar spijkers met koppen slaan.

Mijn ideale museum is een broedplaats waarin willekeurig wie dan ook zich kan laven aan een kruisbestuiving van de zintuigen. Ik zie vier afdelingen:

1. oude kunst en de modernen tot 1950 (eigen bezit en bruiklenen) als toonkamer van ambachtelijk werk, ter aanscherping van historisch bewustzijn en gevoel voor schoonheid;

2. hedendaagse (vanaf 1950) en actuele kunst, met inbegrip van film en fotografie (eigen bezit en bruiklenen), als uitdaging tot een discussie over de vitaliteit van kunsten en wetenschappen;

3. experimentele atelierruimte voor jongeren-cultuur, allochtone en niet-westerse kunst, en uitingen van massacultuur (mode, reclame, videoclips, nieuwe media en design);

4. een centrum voor stimulering van de zes zintuigen (zicht, gehoor, reuk, tast, smaak en een combinatie van deze vijf in de zesde: de slaap of het onderbewustzijn); ik denk dan aan faciliteiten als een multifunctioneel theater, concertzalen, muziekstudio’s, auditoria, een internetcafé en een documentatiecentrum. En wie weet: een internationaal geurenkabinet, slaapcabines (waarin gestuurde dromen de creativiteit bevorderen) en winkels met een aanbod dat elk van de zintuigen tart.

Als er voldoende energie en geld in dit project wordt gepompt, zal een kruisbestuiving tussen

deze vier afdelingen plaatsvinden. En wat is het gevolg van kruisbestuiving anders dan dat de grenzen vervagen? In ons geval dus de grenzen tussen kunst en populaire cultuur, tussen autochtoon en allochtoon en tussen kunsten en wetenschappen. Dan kunnen nieuwe disciplines ontstaan.

En waar moet dat allermooiste museum van Europa komen te staan? In eerste instantie dacht ik aan een van mijn grotere pleinen, maar laat mij ludiek zijn en een **terra incognita** voorstellen: de Van Gendthallen op het Oostenburgereiland. Dit gebouwencomplex met mega-afmetingen is meer dan geschikt voor de verwezenlijking van een museum van de toekomst. Wie weet waar de regenboog straks de grond raakt? Daar ligt immers de pot met geld.’

Rose Heuff is beeldend kunstenaar; **Marijke Blankman** is literatuurhistoricus